

Rapport från projekt Skånes Mossors inventeringsläger 20–26:e oktober 2007

Torbjörn Tyler

ABSTRACT: [A report from the first inventory camp of the project 'the Bryophytes of Skåne' 2007]. The first one-week inventory camp of the project 'the Bryophytes of Skåne' was held in October 2007 in the north-eastern corner of the province of Skåne, southernmost Sweden. Eleven persons investigated three 5 x 5 km grid-squares for the project. Several very rare or rarely reported taxa were found, among them *Andreaea rothii* (not reported from the province since 1918), *Scapania paludicola* (not reported since 1942), *Rhabdoweisia crispata*, *Sphagnum lindbergii* and *Barbilophozia hatcheri*.

Torbjörn Tyler, Botaniska Museet, Ö. Vallgatan 18, 223 61 Lund.

E-mail: torbjorn.tyler@ekol.lu.se

Projekt Skånes Mossors första inventeringsläger hölls i det lilla samhället Immeln, vid sydspetsen av den mer kända sjön med samma namn, där hela det vinterstängda vandrarhemmet bokats av projektet. Elva personer delade på utrymmena i den gamla järnvägsstationen; de flesta kom och gick men några höll ut hela veckan. På dagarna inventerade vi i smågrupper om 2–4 personer och efter kvällsmaten och till framåt midnatt trängde vi ihop oss kring ett litet långbord i matsalen där vi ställt upp våra medhavda mikroskop. Det nycklades, förevisades och småpratades med varierande intensitet och ibland koncentrerades allas uppmärksamhet till något visst särskilt svåridentifierat eller spännande fynd. Jag vågar påstå att samtliga deltagare lärde sig mycket nytt och att vi alla fick se åtminstone några arter som vi aldrig sett förut. De flesta av oss har ju fortfarande många arter kvar att upptäcka och ingen av oss hade tidigare deltagit i ett sådant här inventeringsläger! Ett välutrustat kök och heldagar ute i skogar fulla med trattkantareller gjorde också sitt till för att hålla alla på gott humör. Inte ens vädret kunde någon klaga på; visserligen hade vi några frostnupna mornar men samtliga dagar steg temperaturen med solen till lagom många behagliga plusgrader och mot slutet av veckan hördes till och med några röster mumla om att det började bli lite väl torrt. En av fördelarna med att inventera under vinterhalvåret är ju annars att man slipper släpa

omkring på en massa vatten i sprayflaskor för att pigga upp mossorna så att de låter sig identifieras.

Två inventeringsrutor - 3E5a & 3E6a - blev helt färdiginventerade och i en tredje ruta, 3E8a, återstår nu bara ungefär en dags fältarbete. Tre rutor kanske inte låter så mycket, men rutorna i denna del av Skåne hör till landskapets absolut mest komplicerade att inventera och totalt var det faktiskt 56 objekt som inventerades vilket resulterade i 1916 rapporterade fynd. I de bägge färdiginventerade rutorna hittades 185 respektive 169 olika taxa. De flesta objekten utgjordes av skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotoper, men här fanns även flera domänreservat, källkärr, grustag och gamla stenbrott att inventera. Att rutorna i detta hörn av Skåne innehåller så många inventeringsobjekt beror på en kombination av att här finns mycket gammal kontinuitetsskog - området blev under 1800-talet aldrig lika avskogat som västra och södra Skåne - och en varierad berggrund som med skånska mått mätt relativt ofta visar sig i form av mindre klippor och bergbranter. Bakgrunden till att skogen flerstädes fått stå orörd kan nog också spåras i områdets geologi då den lokala ekonomin tidigt kom att inriktas på brytning av hyperitdiabas - en verksamhet som efterlämnat otaliga större och mindre stenbrott som i dag ofta är väl värda en mossinventerarens mödor. Där diabasgångarna inte blivit föremål för brytning finner man lokalt fläckar med rikare vegetation och under lägret råkade vi på flera källkärr med uppenbart basrikt vatten och mer baskrävande kärnmossor.

Att detta nordöstra hörn av landskapet är den del av Skåne som rent växtgeografiskt mest liknar övriga Sverige väckte förhoppningar om många arter som är relativt vanliga i Mellansverige men mycket ovanliga i Skåne. Många spännande fynd hade utlovats och de lät inte vänta länge på sig. Lägrets märkvärdigaste fynd blev utan tvekan nervsotmossa *Andreaea rothii* som hittades på två lokaler. Senast denna nordliga art sågs i Skåne var 1918 och över huvud taget känner vi bara två eller tre äldre fynd från landskapet. En annan uppseendeväckande art, som dessutom vållade oss en del huvudbry orsakat av att vi samma dag hade hittat nötmossa *Diphyscium foliosum* och undertecknad hade vissa förutfattade meningar om vad som var vad, var tandad knottmossa *Rhabdoweisia crispata* för vilken

vi endast känner två tidigare fynd i landskapet varav ett i modern tid. Men mest uppmärksamhet fick nog ändå den mytomspunna lysmossan *Schistostega pennata* som hittades dels under en väldig rotvälta, dels i en minimal grotta i en klippbrant, och av vilken det endast finns en handfull dokumenterade tidigare fynd. Mycket tyder dock på att denna ljusskygga och framför allt regnskyende art kan ha gynnats av det senaste årtiondets berömda stormar då den på sistone på flera håll i södra Sverige hittats i större mängd under just mycket stora rotvältor. Att vi i denna del av landskapet har både lång skogskontinuitet och relativt ren luft märktes tydligt genom åtskilliga fynd av arter som fällmossa *Antitrichia curtispindula* och trädhättemossa *Orthotrichum speciosum*. Även sällsyntare skogsarter som brukar betraktas som västliga, däribland skuggmossa *Dicranodontium denudatum* och stor revmossa *Bazzania trilobata* noterades på flera lokaler. Påfallande vanliga och rikliga var även de i övriga Skåne oftast sparsamt förekommande hjälm- och klippfrullania *Frullania dilatata*, *F. tamarisci*.

Det artrikaste och kanske mest spännande objektet under veckan var ett större område med nyckelbiotoper på bägge sidor om sockengränsen Fjälkestad/Österslöv ca 1 km OSO Röetved. Objektet omfattade såväl ett gammalt diabasbrott och en höjd med öppna hållar och hållmarkstallskog som områden med gammal storblockig lövskog och ett par igenväxande medelrika källkärr övergående i tallsumpskog. Totalt noterades hela 108 taxa i detta objekt, däribland den ovan nämnda nervsotmossa på hållmarken, i den storblockiga bokskogen även skuggtrasselmosa *Heterocladium heteropterum* och i kärrpartierna knoppvitmosa *Sphagnum teres*, kärnbjörnmossa *Polytrichastrum longisetum*, källpraktmosa *Pseudobryum cinclidoides*, franstrådmossa *Cephalozia connivens*, flikbålmosa *Riccardia multifida* och kärnskapania *Scapania paludicola*. Den senare tycks inte vara funnen i Skåne sedan 1942 men verkade vara hårt trängd av igenväxning på lokalen då de få skott som hittades hade krupit upp på en relativt nyanlagd skogsbilväg genom kärret. Det finaste kärrområdet var nog annars det allra sista objektet, beläget 1,2-1,4 km ONO Sporrakulla i Glimåkra, som undertecknad och Charlotte Wigermo som enda uthärdande inventerade på fredagseftermiddagen. Det började med en ganska kraftig källa i en

liten glänta i ung granskog. I själva källan växte baskrävande arter som fetbålmossa *Aneura pinguis*, kärrspärmossa *Campyliadelphus elodes*, trådkällmossa *Philonotis caespitosa* och purpurvitmossa *Sphagnum warnstorffii*. Från källan ringlade sig små bäckar genom granskogen och i brynen mot den senare fanns luftfuktighetskrävande storskogsarter som stor revmossa *Bazzania trilobata*, skuggmossa *Dicranodontium denudatum* och kornknutmossa *Odontohisma denudatum*. Nedströms blev det sedan gradvis mindre baskrävande arter och bäckarna mynnade i flera långsträcka öppna fattiga starrkärr med rik vitmossflora och rikligt med sällan rapporterade levermossor som torvstolonmossa *Cladipodiella fluitans*, fingerfliksmossa *Kurzia pauciflora* och myrmylia *Mylia anomala*. Att hitta 18 arter vitmossor, däribland björnvitmossa *Sphagnum lindbergi*, källvitmossa *S. flexuosum*, grodovitmossa *S. inundatum*, snärjvitmossa *S. austini*, rostvitmossa *S. fuscum*, drågvitmossa *S. pulchrum* och klyvbladsvitmossa *S. riparium* i samma kärrkomplex hör inte heller direkt till vanligheterna.

Av rödlistade arter hittade vi faktiskt endast två under lägret, men bägge fanns på åtskilliga lokaler och i riklig mängd. Västlig husmossa *Loeskeobryum brevirostre* var här liksom på många andra håll i Skåne inte alls svår att leta upp på humustäckta stenar i alkärrskanter och noterades under lägret på 11 lokaler. Dock förekom den här, exempeplvis 250 m NNO Tunnarp i Hjäsås s:n (RN: 62311/14004), även i stora populationer vilket man sällan ser på andra håll i landskapet. Sydlig kvastmossa *Dicranum fulvum* är däremot vad vi vet knappast vanlig i andra delar av Skåne men blev lite av en följetång under lägret då den hittades i alla tre rutorna och på sammanlagt 13 lokaler. Riklig var den bland annat i den storblockiga bokskogen alldeles öster om Immelns samhälle (62326/14042 och 62323/14041). Att vi här befann oss i den mest "svenska" delen av Skåne spelade säkert roll för utfallet vad gäller rödlistade arter. Ett läger i södra Skånes varma jordbruksområden hade med största sannolikhet givit fler fynd av nationellt rödlistade arter, men hade nästan lika säkert bjudit på betydligt färre fynd av för landskapet mycket sällsynta arter.

Annars var det väl inte helt oväntat framför allt nordliga levermossor som fick oss att höja på ögonbrynen under veckan.

Dessa har aldrig studerats särskilt ingående i Skåne och många arter trivs i miljöer med lågt pH och finns således främst i trakter som inte fått så mycket uppmärksamhet av botanister i allmänhet. Således finns det många arter som inte alls är ovanliga i fattigområden längre upp i landet och som rimligen bör kunna finnas här och var även i norra Skåne, och då kanske särskilt i det skogrika nordöstra hörnet, men som blott har enstaka dokumenterade fynd från landskapet. De utvalda fynd som listats nedan avser samtliga arter med färre än femton sedan tidigare kända fynd i Skåne.

Bladmossor

Andreaea rothii nervveckmossa: Granitklippa i klippbrant mot sjö 200 m NO Brännskulla i Hjäsås (62295/14022). Stenhäll i tallskog på höjd 1,1 km SO Rötved i Fjälkestad (6226251/1402541). Senast funnen 1918!

Anomodon longifolius liten baronmossa: Grov hamlad ask i asklund vid Svenstorp i Hjäsås (62348/14009), tillsammans med bland annat grov baronmossa *Anomodon viticulosus*. Ungefär 10 tidigare fynd.

Fissidens bryoides var. *viridulus* dvärgfickmossa: På diabaskross på gamla varphögar 200 m SV Jedenryd i Hjäsås (62309/14021)

Plagiomnium medium bågpraktmossa: Kärrtorv i källalkärr 1 km O Vrångafälla i Hjäsås (62310/14038). Endast fem tidigare fynd.

Plagiothecium latebricola alsidenmossa: alsocket i medelrikkärr 1 km SO Rötved i Fjälkestad (62310/14038). Albas i skogsbäck 1,1 km OSO Rötved i Fjälkestad/Österslöv (6226536/1402665). Alsocket i källalkärr 1 km OSO Vrångafälla i Hjäsås (62304/14037).

Platygyrium repens kopparglansmossa: Död nedfallen gren i bokskog med ek och tall 1 km NNO Rötved i Fjälkestad (6227877/1402454). Ungefär 10 tidigare fynd.

Pseudobryum cinclidoides källpraktmossa: Kärrtorv i igenväxt medelrikkärr 1,2 km SO Rötved i Fjälkestad (6226240/1402744). Ungefär 15 tidigare fynd.

Racomitrium obtusum trubbraggmossa: Stengärde i åkerkant 100 m NV Gyvik i Hjäsås (62321/14029). Föga uppmärksammat art med ytterst få kända fynd.

Rhabdoweisia crispata tandad knotmossa: Jord i klippskrevan i bokskog i domänreservatet 1 km V Arkelstorp i Oppmanna (6228110/1404048). Endast två tidigare fynd (Stenestad 1929 & Munkarp 2002).

Schistostega pennata lysmossa: Jord i klippskrevan i brant hedbokskog på Högabjär vid Hjortaryd i Knislinge (6226536/1402665). Under rotvälda längs skogsbäck 300 m NV Tubbarp i Hjärsås (62311/14000). Sju tidigare uppgifter.

Sphagnum lindbergii björnvitmossa: Gles björksumpskog 1,2 km SSO Skarviks udde i Hjärsås (62311/14000). Igenväxande källkärr 1,2 km ONO Sporrakulla i Glimåkra (62412/14042). Endast tre tidigare uppgifter och senast rapporterad 1957!

Levermossor

Barbilophozia hatcheri stenummermossa: block i öppen gårdsmiljö vid Sporrakulla i Glimåkra (62412/14032). Endast fyra kända äldre fynd, samliga i detta hörn av Skåne.

Blepharostoma trichophyllum hårfliksmossa: Jord i klippskrevan i brant mot kärr 200 m NO Brännskulla i Hjärsås (62295/14022). Bland mossor i kärr/myr 1 km NO Røetved i Fjälkestad (6227550/1402700). På mossa i blockgryta i storblockig hedbokskog 750 m S Skarviks udde i Hjärsås (62326/14042). Block i öppet kärr 500 m N Perstorp i Glimåkra (62405/14037). Humus i brant granskog O Dalshultagyl i Glimåkra (62418/14027). Ungefär 10 tidigare uppgifter.

Calypogeia fissata tandsäckmossa: Jord i klippskrevan i brant mot kärr 200 m NO Brännskulla i Hjärsås (62295/14022). Humus i bokskog i domänreservatet 1 km V Arkelstorp i Oppmanna (6228110/1404048). Torv i oligotrof sjökant vid Skarvik i Hjärsås (62325/14048). Blottad jord i bäckskog 300 m VNV St. Björkeröd i Glimåkra (62449/14018). Ungefär 10 tidigare uppgifter.

Calypogeia neesiana torvsäckmossa: Murken ved i kärr/myr 1 km NO Røetved i Fjälkestad (6227550/1402700). Ungefär 15 tidigare uppgifter.

Fossombronía wondraczekii lerbronía: Bar jord på skogsbilväg 1 km NNO Røetved i Fjälkestad (6227490/1402333). Sju tidigare uppgifter.

Odontoshisma denudatum kornknotmossa: Bland mossor i kärr/myr 1 km NO Røetved i Fjälkestad (6227550/1402700). Humusrik jord i lövsumpskog 200 m O Boklinten i Glimåkra (62435/14035). Barved i gransumpskog 500 m N Perstorp i Glimåkra (62405/14037). Stubbe i

granplanterad kärrkant 1,2 km ONO Sporrakulla i Glimåkra (62412/14042).

Riccardia chamaedryfolia stor flikbålmossa: Alsockel i igenväxande källkärr 1,2 km ONO Sporrakulla i Glimåkra (62412/14042). Ungefär 10 tidigare uppgifter.

Riccardia latifrons handbålmossa: Torv på tallmossa 1,2 km SO Röetved i Fjälkestad (6226240/1402744). Murken ved i alkärr 1,5 km NO Röetved (6227749/1403216). Fuktig ved i lövsumpskog 200 m O Boklinten i Glimåkra (62435/14035). Ungefär 10 tidigare uppgifter.

Riccardia multifida flikbålmossa: Kärrtorv i igenväxt medelrikkärr 1,2 km SO Röetved i Fjälkestad (6226240/1402744). Alsockel i igenväxande källkärr 1,2 km ONO Sporrakulla i Glimåkra (62412/14042). Ungefär 15 tidigare uppgifter.

Scapania paludicola kärrskapania: Fuktigt grus på skogsbilväg genom igenväxande källkärr 1 km SO Röetved i Fjälkestad (6226536/1402665). Endast fyra äldre uppgifter och senast rapporterad 1942!

Tritomaria exsectiformis vedlobmossa: Gråstensblock i krattskog 1 km SO Brännskulla i Hjärsås (62287/14029). Murket trä vid husruin 1 km ONO Röetved i Fjälkestad (6227208/1402700). Ungefär 15 tidigare uppgifter.